

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea de față li se adresează atât studenților din universitățile și academiile tehnice militare sau civile, cât și absolvenților care au ales să își continue studiile, fiind înscriși la programe de master și doctorat, și care doresc să aibă o perspectivă integrată referitoare la utilizarea și utilitatea noțiunilor de bază privind comunicarea și etica și integritatea academică. De asemenea, aceasta li se mai adresează nespecialiștilor, propunându-și a fi un instrument la îndemână pentru familiarizarea cu domeniile comunicării și al eticii și integrității academice, dar, în egală măsură, și specialiștilor din și în domeniu, pentru extragerea ideilor principale în redactarea unui eventual suport de curs sau a diferite materiale didactice sau de specialitate.

Comunicare și etică în domeniul tehnico-militar este structurată în șase părți: introducerea și cele cinci capitole care îi urmează, fiecare analizând, în funcție de tema tutelară, aspecte considerate de către noi importante în cadrul unei incursiuni în domeniile abordate, precum și al unei discuții serioase și informate pe subiect.

Astfel, în introducere ne stabilim reperele, trecând în revistă principalele forme de comunicare și evoluția lor de-a lungul timpului, în conjuncție cu cultura și civilizația.

Capitolul I descrie evoluția termenului „comunicare” atât din punct de vedere semantic, cât și din perspectiva formelor sale și a însemnătății și influenței pe care aceasta a exercitat-o de-a lungul timpului în societate, în toate ariile de interes. Sunt prezentate, pe scurt, definițiile, caracteristicile și principiile comunicării, trecând, în același timp, prin cele mai importante modele, funcții și sisteme de comunicare. De asemenea, pe lângă evidențierea rolului și locului adevărului în ecuația limbaj-comunicare, în acest prim capitol, se efectuează o analiză succintă a istoriei curentelor de gândire privind adevărul și felul în care acesta se mai

reflectă astăzi în mass-media prin știrile adevărate, sau nu se mai reflectă ori se reflectă trunchiat, dacă este să ne referim la fake news, adică știrile false, sau la operațiunile informaționale.

Capitolul al II-lea aduce în prim plan definițiile limbii, limbajului și vorbirii și se axează pe explicarea câtorva teorii și modele lingvistice ale comunicării, ca de pildă: teoria structuralistă și semnul lingvistic al lui Ferdinand de Saussure, funcțiile limbajului determinate de Roman Jakobson, „modelul semnului” propus de către Charles S. Pierce, și triumphiul semantic al lui Ogden și Richards. Tot în acest capitol se mai regăsește și un studiu de caz privind limbajul militar și de comandă și comunicarea interculturală în mediul militar.

Capitolul III analizează procesul de negociere ca tip particular de comunicare cu regulile, funcțiile și etapele sale specifice. În acest punct sunt, de asemenea, expuse stiluri, tehnici, strategii și tactici de negociere, fiind, în același timp, descris și felul în care profilul interlocutorului și cultura sa de proveniență influențează alegerea strategiei și a stilului de negociere.

Cel de-al IV-lea capitol este construit în jurul conceptului de relații publice, concentrându-se pe definițiile și cuvintele cheie aferente. Avem, în continuare, menționate funcțiile structurilor de relații publice, și schițat profilul unui bun specialist RP, iar, mai apoi, apar listate principiile și strategiile comunicării de criză, alături de reguli privind conceperea și redactarea unui mesaj potrivit și profesionist în situații de criză.

Al V-lea capitol propune explorarea semnificației și a definiției noțiunilor de etică, morală, deontologie și integritate academică, în vederea stabilirii însemnătății internalizării tuturor cuvintelor și atitudinilor cheie cu care acestea operează, și care vor deveni principii sine qua non în cadrul cercetării științifice. De asemenea, sunt puse în context și explicate conceptele de originalitate, plagiat și autoplăgiat în demersul susținerii unei universități morale.

Ființa umană și, implicit, lumea au evoluat odată cu evoluția formelor comunicării și a limbajului, cu dezvoltarea limbii, vorbirii și, mai ales, a scrierii. Consemnarea faptelor, ideilor, trăirilor echivalează cu

accederea la nemurire, prin urmare, omul a căutat întotdeauna o modalitate de a-și lăsa amprenta, ceea ce încercăm să facem cu toții, într-un fel sau altul.

Miza comunicării și a transmiterii de informație era, și este în continuare, și aceea de a surprinde adevărul prin toate mijloacele posibile și de a reda faptele în așa fel încât acestea să devină repere din generație în generație și să construiască realitatea. Preluăm și noi dezideratul de mai sus ca idee tutelară a lucrării noastre.

Această carte nu ar fi putut să ia naștere fără existența cititorilor mei ideali, a studenților mei, surse inepuizabile de inspirație, motivare și de reflecții diverse, cărora le mulțumesc pe această cale, la fel cum țin să le mulțumesc colegelor și colegilor mei pentru susținere și prietenie.

INTRODUCERE

Știința comunicării este un domeniu al cunoașterii cu vaste ramificații în diverse arii de investigație precum lingvistica, sociologia, psihologia socială și organizațională, pedagogia, filosofia, matematica etc. Prin urmare, o unică definiție atunci când vine vorba de procesul comunicării este nu numai imposibilă, dar mai ales restrictivă. Caracterul interdisciplinar al comunicării o subsumează mai multor planuri de cercetare; vom vorbi, astfel, de diferite aspecte ale acestui fenomen integrativ al unui număr semnificativ de științe care îl vor defini în egală măsură, căci „fiecare aspect al comunicării este util în măsura analizei sale din perspectiva domeniului care a produs respectivul aspect” (Pânișoară, 2004, p. 14).

O să constatăm, mergând pe firul istoriei, că domeniul s-a unificat, păstrându-și însă diversitatea de perspective de abordare, de la comunicarea interpersonală, comunicarea organizațională la interacțiunea socială. Lohisse (2002, p. 12) subliniază în legătură cu termenul comunicare, faptul că „fiecare domeniu al cunoașterii are definiția sau definițiile care accentuează, după caz, schimbul, contactul, transferul, transportul, energia, informația...”. De pildă, tendințele recente privind evoluția comunicării urmăresc creșterea interesului pentru cercetarea interpretării și a efectelor comunicării într-o epocă a „post-adevărului” când credințele ajung, uneori, să cântărească mai greu decât faptele.

Ființa umană și, implicit, lumea au evoluat odată cu evoluția formelor comunicării și a limbajului, cu dezvoltarea limbii, vorbirii și, mai ales, a scrierii. Consemnarea faptelor, ideilor, trăirilor echivalează cu accesarea la nemurire, într-un fel, prin urmare, omul a căutat întotdeauna o modalitate de a-și lăsa amprenta. Pictogramele și simbolurile scrijelite sau sculptate, folosite pentru a certifica, de pildă, proveniența unor bunuri și a le proba autenticitatea, se vor transforma, pe parcurs, în

proto-scriere, în ideea de a înregistra și a pune la păstrare pentru posteritate evenimente și concepte semnificative.

Scrierea s-a inventat acum aproximativ 5000 de ani în regiunea cunoscută drept Mesopotamia, iar sistemul de scriere mesopotamian este cel cunoscut astăzi sub denumirea de cuneiform. Egiptenii antici utilizează, la rândul lor, hieroglifile care pot ajunge să întruchipeze foneme, sau să reprezinte cuvinte sau chiar fraze întregi. Dar alfabetul fenician este cel care stă la baza alfabetului latin, grecesc, chirilic, arab și a unor sisteme de scriere asiatice. Acesta a apărut în regiunea Libanului acum 3000 de ani și s-a inspirat de la hieroglifile pentru a pune bazele sistemului de scriere compus din litere ce reprezintă sunete care puse împreună sub un anumit tipar, formează cuvintele. Și, de aici încolo, posibilitățile de transmitere mai departe sunt variate, mai ales că scrierea structurează gândirea și dezvoltă, în același timp, și imaginația.

Cuvântul scris a fost perceput întotdeauna ca având o mai mare greutate decât comunicarea orală, după cum subliniază și proverbul latin: „verba volant, scripta manent”. De la stabilirea primului sistem de scriere care a luat naștere în Uruk, Mesopotamia antică, acum 5500 de ani, mai precis între 3400 și 3000 î.e.n., și care era folosit pentru a înregistra, cu precădere, tranzacții financiare, la păstrarea cu sfințenie și rigoare a placuțelor de lut pe care erau inscripționate contribuțiile supușilor către stăpânii pământurilor, vedem interesul major pentru arhivare, deci augmentarea memoriei colective. Arhivele care rezultă din păstrarea laolaltă a acestor plăcuțe sunt strămoșii bibliotecilor din zilele noastre. Pe de altă parte, prezervarea lor depinde foarte mult de rezistența materialului pe care sunt scrise mesajele. Din Egiptul antic, de pildă, pentru că se utiliza papirusul pentru scriere, material nu tocmai rezistent și care, în timp, putrezea, mai dăinuiesc doar mesajele pictate sau înscrise pe pereți sau cioplite în piatră, asta chiar dacă au existat biblioteci cu suluri de papirus inserate în nișe din pereți.

Până la urmă, asemenea celor zece porunci cioplite în piatră, regulile scrise capătă o putere sporită, și astfel se vor pune, în timp, bazele sistemelor de justiție și ale guvernelor din zilele noastre. Însă,

știm foarte bine că, dincolo de registre, cronici, avem și miturile, legendele, basmele etc., căci există în natura umană nevoia intrinsecă, necesitatea antropologică de a pendula continuu între realitate și ficțiune, logos și mythos, mimesis și phantasia. Uneori se întâmplă asta deliberat, alteori, pe nesimțite, inconștient. De aici fascinația filosofilor și a gânditorilor din toate timpurile pentru conceptele de adevăr și realitate, dar și dificultatea decantării adevărului de ficțiune sau minciună, mai ales că, uneori, acestea din urmă, prin însăși natura lor, îl conțin și îl determină într-o proporție mai mare decât se bănuiește, chiar dacă prin deviere și manipulare.

Abordarea lui Platon (2010) în ceea ce privește descrierea și descoperirea adevărului se bazează pe introducerea mitului și a interpretării alegorice ca vehicul în schema ajungerii la esență (vezi „Mitul peșterii”, Cartea VII din *Republica*). Simbolurile aferente și interpretările variate pe care le generează mitul, această „realitate culturală care nu poate fi abordată și interpretată decât din perspective multiple și complementare” (Eliade, 1978, p. 5), sunt elementele ce conțin sâmburii revelației și ai raționalității, facilitând, astfel, pătrunderea în adâncurile sensurilor vieții și ale lumii. Mitul¹ devine o modalitate de a afirma umanul și de a defini omul din postura de mediator și promotor al cunoașterii esențelor și formelor pure. Iată cum mitul – înțeles în sensul de „istorie adevărată”, „sacră, exemplară și semnificativă” (Eliade, 1978, p. 1), dar și ca produs al imaginației și imaginarului care nu are legătură neapărat cu

¹ „...mitul este considerat drept o istorie sacră, așadar o „istorie adevărată”, dat fiind că se referă întotdeauna la *realități*. Mitul cosmogonic e „adevărat”, deoarece existența lumii stă mărturie în această privință; mitul referitor la originea morții este de asemenea „adevărat”, deoarece faptul că omul e muritor îl dovedește; și așa mai departe” (Eliade, 1978, p. 6); „La fabuleuse et mystérieuse histoire de l’homme révélée et narrée par lui-même, telle pourrait être, telle devrait être la définition de tout mythe. Un mythe, diront les savants, est un récit sacré sur l’homme et sur le monde, faisant appel aux dieux ou aux forces cosmiques. C’est bien ainsi, en effet, qu’il fut perçu, conçu depuis les temps les plus anciens. Mais comme ces dieux ou ces forces cosmiques étaient des inventions humaines, on peut dire que le mythe est un récit entièrement œuvre par l’homme sur tout ce qu’il ignore par la force des choses, à savoir ce qui s’est passé avant lui et ce qui passera après lui sur la terre et le reste du monde” (Lacarrière, 2002, pp. 11-12).